

В. В. Шадюк

магістрантка I року навчання, спеціальність 081 Право,

ОНУ імені І. І. Мечникова

Науковий керівник: д.ю.н., професор кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики О. А. Чуваков

ДЕРЖАВНА ЗРАДА ТА ПОСОБНИЦТВО ДЕРЖАВІ- АГРЕСОРУ: ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ

На даний час Україна перебуває у найважчому періоді свого існування як незалежної держави, а саме у збройному конфлікті з іншою державою. Під впливом зовнішніх факторів та складної ситуації зазнає змін велика кількість сфер діяльності, і галузь кримінального права не стала виключенням. Відповідно, враховуючи

занадто велику кількість вчинених злочинів проти основ національної безпеки, були внесені зміни до Розділу I Особливої частини Кримінального кодексу (далі – КК) України. Особливої уваги заслуговує стаття 111-2 КК під назвою «пособництво державі-агресору», яка за своїм змістом має схожість із статтею 111 КК. Тож спробуємо порівняти ці дві статті та зрозуміти доцільність визначення законодавцем ст. 111-2 у КК України.

Для початку розглянемо різницю у структурних елементах цих двох складів злочину. По-перше, це стосується суб'єкту злочину, яким за ст. 111 КК України може бути лише громадянин України, а за 111-2 КК: громадянин України, іноземець чи особа без громадянства, за винятком громадян держави-агресора [1, ст.111, 111-2]. Тобто різниця за суб'єктним складом значна, й можна зробити припущення, що нова стаття була створена законодавцем для того, щоб розширити суб'єктний склад осіб, які можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності за подібного роду злочини.

По-друге, це стосується об'єктивної сторони цих злочинів, яка у статті 111-2 КК виражається в 2 формах:

1) реалізація чи підтримка рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора;

2) добровільного збору, підготовки та/або передачі матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора [1, ст. 111-2].

На практиці друга форма об'єктивної сторони виражається в наступних прикладах:

- збір коштів з метою подальшого придбання та передачі матеріальних ресурсів у формі засобів візуальної розвідки представникам держави-агресора;

- добровільна передача невстановленим представникам збройних формувань держави-агресора матеріальні ресурси - безпілотні літальні апарати;

- забезпечення представників військових формувань країни-агресора продовольчими продуктами та паливно-мастильними матеріалами.

Порівнюючи зміст об'єктивної сторони ст. 111 КК можна дійти висновку, що її зміст охоплює 3 форми: 1) перехід на бік ворога в період збройного конфлікту; 2) шпигунство; 3) надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України [1, ст.111].

Звернемо увагу на першу форму об'єктивної сторони зазначеного складу злочину, оскільки саме перша форма дуже схожа за змістом із диспозицією ст. 111-2 КК. Особливої уваги заслуговує тлумачення змісту цієї форми об'єктивної сторони державної зради, яке надав В. Я. Тацій, відповідно до якого перехід на бік ворога становить собою «надання безпосередньої допомоги державі, з якою наша держава перебуває в умовах збройного конфлікту». На думку дослідника, прояви такого переходу можуть бути різними: 1) фізичний перехід (перехід на територію ворожої держави); 2) інтелектуальний перехід

(надання допомоги такій державі чи її представникам на території України) [2. с. 23].

Тобто, перехід на бік ворога може здійснюватися і на території України і поза її межами, а основною ознакою є допомога державі будь-яким чином, оскільки стаття 111 КК дане питання не конкретизує.

Варто також звернути увагу, що й в пособництві й в переході на бік ворога момент закінчення злочину єдиний-початок надання допомоги ворогу.

Тож ми бачимо, що досліджувані нами форми об'єктивної сторони є дуже схожими, й тому складно кваліфікувати в якому випадку мав місце перехід на бік ворога, а в якому було пособництво. Також неможливо провести розмежування й за іншими критеріями у порівнюваних складах об'єктивної сторони. Наприклад, згідно класифікації професора О.А. Чувакова видовий об'єкт посягання у державній зраді - це зовнішня безпека держави [3, с.185]. І звертаючи увагу на всі особливості ст.111-2 можна дійти логічного висновку, що видовий об'єкт також ідентичний з ст. 111 і в цьому вони відповідно не відрізнялися.

Можна стверджувати, що стаття 111-2 КК є більш конкретизованою за змістом ніж ст. 111 КК, але загалом вони мають перетинання у кваліфікації злочинних діянь. Тобто можна прийти до думки, що в цьому випадку у КК уточнюється зміст ст. 111 за рахунок створення нових статей Особливої частини, що призведе згодом до нагромадження самого кодексу. Відповідно постає питання щодо доцільності існування вищезазначеної статті 111-2 КК, яка

може бути цілком поглинута безпосередньо статтею 111 КК шляхом розширення її об'єктивної сторони, без значних втрат в питанні призначення обґрунтованої міри покарання.

Крім того, на практиці будуть виникати проблеми при кваліфікації цих злочинів, оскільки незрозуміло якою статтею потрібно керуватися: з більш суворим (ст. 111) чи менш суворим (ст. 111-2) покаранням. Це може призвести, до перевантаженості суддів через подання апеляційних та касаційних скарг на вирок, зокрема і скарг до ЄСПЛ, оскільки не буде додержано принципу юридичної визначеності.

Наразі, часто при кваліфікації застосовують сукупність злочинів за ч.2 ст.111, ч. 1 ст.111-2 КК, як наприклад у справі № 331/887/22, в якій ОСОБА_1 здійснив активні дії спрямовані на пошук осіб та подальше їх схиляння до співробітництва з представниками держави-агресора з метою встановлення місця дислокації позицій бойових підрозділів Збройних Сил України та інших військових формувань та оголосив шляхом публікації у відкритому для вільного доступу «Telegram»-каналі повідомлення про збір коштів з метою подальшого придбання та передачі матеріальних ресурсів у формі засобів візуальної розвідки представникам держави-агресора та ін. [4].

Отже, на нашу думку, ці статті є практично ідентичними, й завдяки статті 111-2 законодавець, по суті, більш детально розкриває зміст окремих форм об'єктивної сторони із диспозиції статті 111, що на нашу думку не потребує створення нової статті в кодексі, а потребує розширення змісту діючої статті 111. Цілком зрозуміло, що внесені зміни до Кримінального кодексу - це реакція держави на

поточну ситуацію. Але доцільність саме такої реакції видається спірною, оскільки самі статті суттєво майже не відрізняються й призведуть на практиці до проблем із належною кваліфікацією.

Список використаної літератури

1. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України: кодекс від 01.09.2001 № 4651-VI зі зм. та доп. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 05.10.2022).

2. Кримінальне право України. Особлива частина: підручник / М. І. Бажанов та ін.; за ред.: М. І. Бажанов, В. В. Сташис, В. Я. Тацій. Київ; Харків: Юрінком Інтер; Право, 2001. 494 с.

3. Чуваков О. А. Кримінально-правова протидія злочинам проти основ національної безпеки України: теорія і практика: дис. ... док. юрид. наук: спец. 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Одеса, 2017. 468 с.

4. Ухвала у справі № 331/887/22 (провадження № 1-кс/331/841/2022). Жовтневий районний суд міста Запоріжжя. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105957430> (дата звернення: 30.08.2022).